

בענין כשרות התנור ומיקרוגול
אריה ליבוביץ

I. Reicha.

A. Is it significant? גמרא פסחים דף עז: - dispute whether מילתא או לאו מילתא.

1. Halacha. ש"ע י"ד סימן קח סעיף א - we are concerned לכתחילה.

a. defining רמ"א שם - לכתחילה - says that bread baked with meat should not be eaten with dairy (unless no other bread is available). Also, buying an item is called lechatchila. In terms of the utensil the bread was baked in the poskim disagree.

B. Which foods produce ריחא?

1. fatty meats - certainly gives reicha - ש"ך וט"ז שם ס"ק א.

2. lean meats - Shach says they can be cooked together but see ערוך השלחן קח:ט who disagrees and others are concerned that we don't know how to define "lean"

3. bread - certainly is not fatty - therefore you can burn the חלה while you bake the bread. פרי מגדים says that it is good to avoid even this.

4. דבר חריף - Rema points out that it gives and absorbs reicha.

C. Only applies in small ovens - see בית אדם כלל סב אות פא for the precise measure, but our ovens are certainly considered small

1. If it is vented - see ש"ך ס"ק ג' that it is still problematic. If there are nov ents whatsoever it may even be אסור בדיעבד unless there is a major loss - Rema and ש"ך ס"ק ח'.

D. Covered food: If it is completely covered there is no question it is permissible (even if it is covered by its own crust) - in real non-kosher ovens some suggest double wrapping because if non kosher residue on the racks.

1. ש"ע שם סעיף ב' - it doesn't even have to be covered if they are in separate pots - sephardim follow this.

2. רמ"א שם - we can only rely on this in a vented oven.

II. זיעה.

A. The source. משנה מכשירין ב'ב' תשובת הרא"ש כלל כ' אות כו.

1. Is this a concept מדת אורייתא או מדרבנן? ש"ת מנחת יצחק חלק ה' בימן כ' אות י'.

B. When to be concerned for it:

1. Liquids or solids.

a. פתחי תשובה סימן צב אות ו' - only liquids.

b. ש"ת אגרות משה י"ד א' סימן מ' - even solids if you actually see the steam rising.

2. Hot steam causes a problem, but if it is cold by the time it reaches the top of the oven,, you can just wipe the top off because it wasn't absorbed into the oven ceiling. רמ"א צב:ח'

3. If the pot is covered obviously no steam escapes - רמ"א סימן צב אות ח' - if you put a pot lid that is not kosher or fleishig on a milchig or you can obviously have a problem of zeiah.

III. Ovens.

A. Using for milk and meat.

1. ערוך השלחן סימן צב אות נה - Reicha isn't a problem if it is clean - zeia isn't a problem because the area isn't small and confined. Rav Schachter tells people to let the oven cool first.

2. Rav Ahron Lichtenstien is reported to allow using it either after 24 hours or after

kashering.

3. ש"ת אגרו"מ י"ד חלק א' סימן מ' - you must always keep either dairy or meat covered (to solve the problem of זיעה). Apparently waiting 24 hours does not suffice and kashering is not an option (see below).
4. Many others strongly recommend buying two ovens (מנחת יצחק ה"כ, חלקת יעקב ב:קלו).

B. Kashering ovens.

1. Rav Soloveitchik - run at highest temperature for an hour.
  - a. some object to this because kashering should be done with the heat applied to the surface that absorbed the taste and ovens have a separate heat chamber at the bottom (פרי מגדים או"ח א"א סימן קנא ס"ק מד).
  - b. ר. ח' סימן רח thinks you can kasher with a different heat source.
2. Rav Moshe Halachos of Pesach pp. 179 - 181 - it has to reach 700 degrees. Self cleaning gets over 1000 degrees and the heat comes from all over.
3. בדי השלחן סימן צב אות פ ד"ה לכתחילה - since ovens are lined with porcelain it should be impossible to kasher them.
  - a. This may not be a problem because porcelain may be more similar to glass (see The Laws of Kashrus page 232 footnote 34).
4. מגן אברהם סימן תקט ס"ק יא thinks they can't be kashered based on חלקת יעקב שם not to kasher from meat to dairy.
  - a. Perhaps we are not worried about the מגן אברהם which is a חומרא lest you confuse meat and dairy utensils, when it comes to an oven where there are so many reasons to be lenient.

IV. Microwaves.

A. The differences between a microwave and an oven.

1. Reasons to be stricter.
  - a. A microwave is smaller and therefore lends itself to a bigger זיעה problem.
  - b. A microwave has more spillage (that doesn't burn up like in an oven) so there is a strong concern of ריחא and נתינת טעם directly.
  - c. the liquid heats first causing more זיעה.
2. Reasons to be more lenient.
  - a. It is possible to suggest a microwave has no בישול:
    - i. There is no בישול בחמה (although there is בתולדות החמה) because אין דרך בישול בכך. Rav Moshe held that anything normal to cook in is called בישול so a microwave is called בישול. Rav Shlomo Zalman held it isn't called בישול.
    - ii. Some ראשונים hold that without בישול there can't be any בליעות. (Rabbi Forst strongly objects to this as a consideration but Rabbi Sobolofsky thinks it can be a סניף להקל).
  - b. A microwave is not hot so the זיעה problem is minimized.

B. Practical approach.

1. The bottom surface - use a separate (preferably glass) plate under meat and dairy dishes.
2. זיעה - it is necessary to cover at least meat or dairy, but certainly advisable to cover both. It does not seem that the cover must be air tight (air tight will just explode). If enough steam can escape to fill the oven, Rav Belsky recommends a double covering to minimize the steam. (plastic wraps may be carcinogenic in a microwave)

C. Kashering. Since it absorbed with steam you can heat up a cup of water until it steams up the microwave.

1. Although this is common practice, foods that spill on the floor or splatter on the wall are a כלי ראשון and steam shouldn't work (unless we rely on רוב תשמישו - see ש"ע אר"ח (תנאי)).
2. Poskim recommend moving the cup to kasher the area underneath the cup.
3. A convection microwave must be kashered like an oven.

1 - תלמוד בבלי מסכת פסחים דף עו עמוד ב

אמר רב מרי: כתנאי, הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית יין של תרומה - רבי מאיר אוסר ורבי יהודה מתיר, ורבי יוסי מתיר בשל חיטין ואוסר בשל שעורים, מפני שהשעורים שואבות. מאי לאו תנאי היא, דמר סבר: ריחא לאו מילתא היא, ומר סבר: ריחא מילתא היא? - ללוי - ודאי תנאי היא. לרב, נימא תנאי היא? - אמר לך רב: דכולי עלמא ריחא מילתא היא. לאו איתמר עלה דההיא, אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש: בפת חמה וחבית פתוחה - דברי הכל אסור. בפת צוננת וחבית מגופה - דברי הכל מותר. לא נחלקו אלא בפת חמה וחבית חתומה, פת צוננת וחבית פתוחה. והא נמי, כפת חמה וחבית פתוחה דמיא. תני רב כהנא בריה דרב חיננא סבא: פת שאפאה עם צלי בתנור - אסור לאכלה בכותחא. ההיא בינימא דאיטווא בהדי בישרא - אסרה רבא מפרזיקא למיכליה בכותחא. מר בר רב אשי אמר: אפילו במילחא נמי אסורה, משום דקשיא לריחא ולדבר אחר.

2 - שולחן ערוך יורה דעה סימן קח סעיף א

אין צולין בשר כשרה עם בשר נבלה או של בהמה טמאה בתנור א', ואף על פי שאין נוגעים זה בזה. ב ואם צלאן, הרי זה מותר. ואפילו היתה האסורה שמינה הרבה והמותרת רזה. ג ואם התנור גדול (א) שמחזיק ל"ב עשרונים, ופיו פתוח, מותר לצלותם בו ובלבד שלא יגעו זה בזה. ואם אחד מהם מכוסה בקערה או בבצק וכיוצא בו, מותר לצלותם אפילו בתנור קטן ופיו סתום. הגה: ד וה"ה לבשר עם חלב נמי דינא הכי. (טור סימן צ"א). ונהגין להחמיר לכתחלה, אפילו בתנור גדול, ובדיעבד, להקל אפילו בתנור קטן. (ארוך כלל ל"ט ובתשובת ר"י מייץ ובהגהת ש"ד ואגור בשם מהר"ל וטור בשם רשב"א שכן הסכמת רוב המורים והוא שיטת רש"י וה"ג ור"ף הרמב"ם). ה ואם אפה פת עם בשר, אסור לאכלו עם חלב, אם יש לו פת אחר (אשם). וכן אם עובד כוכבים אפה פת עם איסור, ו אסור לקנות אותו פת אם יש פת אחר, דכל זה מקרי לכתחלה. אבל אם אין לו פת אחר בריות, מותר בשניהם, דזה מקרי לענין זה דיעבד. (אגור בשם ר"י מולין). י"א דאין מתיירין ריחא, אפילו בדיעבד, אלא אם כן התנור פתוח קצת מן הצד ז או למעלה במקום שהעשן יוצא (אשם בארוך). ח ובמקום הפסד אין להחמיר, בדיעבד (כי כן נראה מהפוסקים וכ"פ ב"י), אפילו סתום לגמרי. ט ואם האיסור דבר חריף, וכל שכן אם ההיתר דבר חריף, ריחא מלתא היא ואפילו בדיעבד אסור, אם שניהם מגולים. אבל אם אחד מהם מכוסה, י אפילו בבצק בעלמא, מותר. (אמרדכי פ' ג"ה וא"ה). אם אפו או צלאו איסור והיתר תחת מחבת אחת, מגולין, אסור (תוספות) אפילו בדיעבד (אשם בארוך). וה"ה אם אפו בכה"ג פת עם בשר, יא אסור לאכלו בחלב (ש"ד סימן ס' ומהרא"י). יב (אבל ב) בזה אחר זה אין לחוש (תשובת מ"י סוף הלכה מ"א ותשובת ר"י וא"ה), אלא אם כן היע המחבת משניהם, דאז אסור אפילו בזה אחר זה, אם היו שניהם מגולין, דהיי ככסוי של קדרה. (ד"ע ממשמעות הרא"ש סימן צ"ג), כדלעיל סימן צ"ג. יג י"א דכל מקום דאמרינן ריחא מילתא ואוסר בדיעבד, היינו דוקא דליכא ששים מן ההיתר נגד האיסור. אבל בדאיכא ששים מן ההיתר, אפי' בכל מה שבתנור, מבטל האיסור. (אשם בארוך כלל ל"ט ד"ח). ולצורך הפסד יש לנהוג כן. י"א דאיסור האוסר במשחו, כגון חמץ בפסח, ריחא מלתא ואיסור אפילו בדיעבד, יד אם התנור קטן והוא סתום, והאיסור וההיתר מגולין תוך התנור. (ז"מ בשם גהות סמ"ק ובשם תוספות עבודת כוכבים דף ס"ו ע"ב). טו ויש אומרים שאין לחלק. (ז"מ בשם מרדכי). ובמקום הפסד יש לסמוך אדברי המקלן. ועיין לקמן סוף סימן ק"ח אם יש להחמיר לכתחלה לשפית ב' קדירות, וא' מהן של איסור, על הכייה או לצלות איסור אצל היתר.

3 - ש"ד על שולחן ערוך יורה דעה סימן קח סעיף א

אין צולין כו' - דוקא כשהאחד מהן שמן אפילו הכשרה דאזיל ההיתר ומפטם לאיסור בריחיה והדר אזיל האיסור ואוסר להיתר ואע"ג דק"ל בכל דוכתי דאין הנאסר יכול לילך ולאסור במקום שאין האיסור בעצמו יכול לילך שם תירץ מהרא"י בהגהת ש"ד ס' ל"ה דריחא שאני לפי שהפטום מולך הריח וטעם הכחוש עמו אבל כששניה' כחושים כתב הרשב"א בת"ה דף ק"ה ע"ג דשרי לכ"ע ומביאו ב"י ומשמע אפילו לכתחלה והכי משמע להדיא מכתבי מהרא"י סימן ע"ו וגם בת"ח כלל צ"ה ד"ג פסק כן אלא שכתב אח"כ ומ"מ טוב להחמיר לכתחלה דב"י כתב בסימן צ"ו דאין דבריהם נראין עכ"ל, ותימה דהא הב"י לא פליג אלא אמ"ש מהרא"י שם דמותר לצלות כבד בתנור עם תבשיל שמן מטעם דחששא דמפטמי אהדדי לא שייך גבי דם הנבלע בכבד שהוא דבר קלוש ואהא כתב הב"י ואין טעמו נראה בעיני ע"ש אבל כששניהם כחושים ודאי דהב"י לא פליג שהרי הביא דברי הרשב"א בסתם ועוד דכן מוכח להדיא בש"ס פרק כיצד צולין (דף ע"ו) דקאמר התם רב בשר שחוטא שמן שצלאו עם בשר נבלה כחוש אסור מ"ט מפטמי אהדדי ולא קאמר רבותא טפי וגם מדתלי טעמא דמפטמי אהדדי משמע להדיא דבששניהם כחושים אפילו לרב שרי גם באו"ה כלל ל"ט דין כ"ד כתב דחלה שלנו שהיא מדרבנן מותר לכתחלה לאפות עם הפת עכ"ל משמע דאיסור דאורייתא כחוש אסור לכתחלה וז"א והכי מוכח נמי להדיא מתשובת ר"ת וראבי"ה שבש"ד ס' ל"ו ובתשו' מיימוני המ"א ס"ו ובמרדכי פכ"ש וברוקח ס' רצ"ב ע"ש וכ"נ מדברי מהרש"ל פג"ה סימן ט"ו וע"ש:

4 - ערוך השולחן סימן קח אות ט

כל הגדולים הכימו דאפילו לשימת האוסרים בבשר שחוטא ובשר נבלה שצלאו יחד וכן לשימת המתירים מידו לכתחלה אסור כמו שנתבאר זהו הכל כשאחד מהם שכן אבל בשניהם כחושים מותר אף לכתחלה (מ"ו וש"ד כק"ל ופר"ח וכו"ס ע"ש) ולענ"ד לא נראה כן מלשון הרמב"ם שם שכתב אין צולין בשר שחוטא עם בשר נבלה וכו' ואם צלאו ה"ו מותר ואפילו היתה האסורה שמינה הרבה וכו' עכ"ל הרי דלענין לכתחלה לא הוכיח

כלל כחוש ושמן וכן בירושלמי שהבאנו ואמר שהם מהו לצלות בשר שחוטת עם בשר נבלה ולא הזכיר כלל כחוש ושמן וגם מפסחים שם משמע להדיא כן שהרי הקשה הש"ס על מי שאוסר מהא דהניא אין צולין שני פסחים כאחד כרי שלא יתערבו הנופין זה בזה ויאכלו הפסח שלא לכנייו ולדברי האוסר הא גם בלא זה אמר בפני שוה בולע מוח ע"י הריח ונרחק הש"ס למצא

תירוצים ע"ש ואם כדברי רבוחינו אין כאן קשיא כלל ראיצמריך להוכיח דשניהם כחושים אלא ודאי דגם כבה"ג אסור לכתחלה והוא דמפרש הש"ס שם למאן דאסר אפילו בשר שחוטת שמן ובשר נבלה כחוש ע"ש והו לענין דיעבד דבה"ג גם בדיעבד אסור ובשניהם כחושים מותר בדיעבד אבל לכתחלה גם בשניהם כחושים אסור וכן משמע בשערי דורא סי' ל"ה שכתב בזה"ל אבל מיני בשר דמפממא מודה דלכתחלה מיהא אסור ע"ש שלא הזכיר כחוש ושמן.

5 - בינת אדם כלל סב אות פא

הוא שלשה טפחים וכן מן ד' לדדים כמש"כ הכ"פ ומההמ"א שהפוסקים מקפיקים כחושים שלנו וכי שכל טנור מן המוכרין בשוק ודוע שהמנורים של המוכרים כמדיטת אשכנז הוא גדול הרבה יותר מנ' אמות ול"ע אך הפ"מ כתב דבעינן שנים עשר עשרונים נקרקעים המנור ול"כ שיעור מ' אמות ורצו נקרוז על מ"א ורצו:

טפחים מרונעים ול"כ טנור שהוא ג' אמות וחצי טפח שהם י"ב טפחים וחצי שכל אמות הם ג' אמות צמ' ו' טפחים כדליתא בריש עירובין ול"כ י"ב טפחים וחצי טפח אורך וי"ב טפחים וחצי טפח רוחב ושהם טפחים גונה הוא מחזיק ש' טפחים שהרי כל ג' שנים עשר טפחים וחצי הוא ע"ה טפחים מרונעים שהרי הגונה ששה טפחים ול"כ ו' פעמים י"ב הוא ע"ג וחצי טפח

6 - ש"ך על שולחן ערוך יורה דעה סימן קח סעיף א

ואם התנור גדול כו' - עיין בת"ח ריש כלל ל"ה ובסימנים שם דוק ותשכח דס"ל להרב דאפ"ל כשהתנור פתוח מעט למעלה והוא תנור גדול אסור לכתחלה לצלות היתר עם איסור ונ"ל דמה שסתם כאן כהמחבר היינו כשהוא פתוח ממש דהוי כעין כירה דכתב בת"ח שם ד"ח דשרי לגמרי וכדלקמן סימן ק"ח ס"א:

7 - ש"ך על שולחן ערוך יורה דעה סימן קח סעיף א

ובמקום הפסד כו' - היינו הפסד מרובה כמ"ש בת"ח שם ד"ד וכן אפ"ל בבישול כתב בסעיף ב' הפסד מרובה:

8 - שולחן ערוך יורה דעה סימן קח סעיף ב

בד"א, בצל. טז אבל אם בא לבשלם בקדרה, זה לעצמו וזה לעצמו, אפילו בתנור קטן ופיו סתום, מותר, ואף על פי שפי הקדרות מגולה. הגה: יז ודוקא שהתנור פתוח קצת, אבל אם הוא סתום מכל הצדדים כדוך שמטמיים החמין לצורך שבת, אסור. (מהר"ז סימן מ"ד וא"ר והגהת ש"ד בשם מהר"ס). ואפילו בדיעבד יש מחמירין ואוסרין, אם האיסור וההיתר מגולה. אך משמע בהגהת ש"ד. יח ובמקום הפסד מרובה יש להקל.

9 - שו"ת הרא"ש כלל כ סימן כו

בני, שיחיה. ששאלת, על אלפס חולבת, אם יכולין לתת למטה בכירה תחת קדרה של בשר; נראה לי שאסור, ואפילו בדיעבד אם נעשה, הייתי אוסר הקדרה, כי היע העולה מן האלפס הוא כמו חלב. כדתנן בפ"ב דמכשירין: מרחץ טמאה (של מים שאובין), זיעתה טמאה וטהורה (כגון של מי מעין) בכי יותן; בריכה שבבית והבית מזיע מחמתה, אם טמאה, זיעת כל הבית שמחמתה טמאה. ועוד שנינו התם: זיעת האדם טהורה; שנתה מים טמאים והזיע, זיעתו טהורה; בא במים שאובין והזיע, זיעתו טמאה. מכל הלין שמעינן, דזיעה היוצאת מן הדבר חשובה כאותו דבר. נמצאת זיעת האלפס חולבת, היא כחלב, והוה ליה כטיפת חלב שנפלה על קדרה מבחוץ, שאוסר הקדרה; ואפילו יש בקדרה ס' =ששים= כנגד הטפה, כי הטפה אוסרת כל סביבותיה. אלא שרבינו מאיר ז"ל היה אומר, אם יש בתבשיל שבקדרה ס' =ששים= פעמים ס' =ששים= של הטיפה, מותרת, שהטיפה אינה אוסרת אלא עד ס' =ששים=; ואם יש בתבשיל ס' =ששים= לבטל אותם ס' =ששים=, מותר. אמנם צריך לידע אם קדרה רותחת מקבלת זיעה, דשמא חוס הרתיחה שבה מעכבתה מלקבל הזיעה; והכא יש לחוש שהאלפס שתחתיה מבטלת ומונעת רתיחת העליונה.

10 - משנה מסכת מכשירין פרק ב משנה ב

מרחץ טמאה זיעתה טמאה וטהורה בכי יותן הבריכה שבבית הבית מזיע מחמתה אם טמאה זיעת כל הבית שמחמת הבריכה טמאה:

11 - שו"ת מנחת יצחק חלק ה סימן כ

אמנם בנוגע אם יש בזיעה איסור דאורייתא, מסיק בגנוי יוסף שם להוכיח, דאין בזיעה רק איסור מדרבנן, ונפ"מ, לפי מה דהוכחנו לעיל, דלאסור צריך גם האיסור להזיע, דאם נאמר דיש לאסור משום הריח, אז יש לדון גם אם האיסור ריח הוא מדאורייתא או דרבנן כנ"ל.

12 - פתחי תשובה יורה דעה סימן צב ס"ק ו

עיינן בפמ"ג א"ח בהנהגת הוראות אור"ה סדר שני אות ל"ז שכתב דברמב"ם פ"ז מטומאת אוכלין דין ד' מבואר דדוקא זיעת משקין כמוהו אבל אוכלין כמו חלב המהותך אין זיעתו כמוהו א"כ יש לדון טובא אם היה מחבת מחלל למטה חם ולמעלה סמוך דבר כשר והזיעה עולה אפ"ל יד סולדת בזיעה אפשר יש להתיר ע"ש ועיינן בתשובת ב"ח החדשות ס"ל כ"ד:

13 - שו"ת אגרות משה חלק יו"ד א סימן מ

בענין תנורי הגעז שבמדינתנו לענין חשש זיעה.

י"ד תמוז תשי"ד. מע"כ ידידי הנכבד מהר"ר חיים שלאס שליט"א שלו וברכה.

הנה בתנורי הגעז שבמדינה זו אם יש חשש זיעה בבשלו תבשיל של בשר מגולה לאסור לבשל אח"כ תבשיל של חלב מגולה שרוצה כתר"ה להתיר מג' טעמים הם טעמים קלושים. דמה שכתב בטעם א' משום שרוב המרחק בין הקדרה להכותלים, ודאי אין לסמוך ע"ז דאף אם נמדוד שהוא נמוך מהגג ורחוק מהכותלים באופן שלא היה שם היד סולדת בהזיעה שהוזכר ברמ"א ס"ל צ"ב סעי' ח' שאין אוסר קדירת הבשר שעליה, הא שייך זה רק כשהקדירה העליונה אינה רותחת שאפשר הוא מש"כ הרמ"א שלא יהיה היד סולדת בהזיעה אבל בתנורי הגעז הרי הגג והכותלים כולם חמים מאד והזיעה שמגיעת שם אף אם לא היה היד סולדת מצד הזיעה בעצמה הרי נעשה בכאן כשמגיעת בהגג והכותלים רותח שהיד סולדת. ועיינן ברעק"א בשם מהרא"י שאם הקדירה רותחת נאסרה אף אם לא היה היד סולדת בזיעה וכן איתא בפמ"ג במשבצות ס"ק כ"ט עיי"ש והכא הרי הם חמים כדכתבתי. ולומר שהוא גבוה ורחוקים כ"כ עד שאין מגיע לשם זיעה כלל לא מסתבר ולא ידוע לנו מדה בזה.

וטעם הב' שהתנורים יש להם פתח בצד יציאת העשן אף שאני לא ראיתי תנורים של געז שיהיה להם פתח להוציא עשן, עכ"פ אף אלו שיש להם פתח קטן מן הצד אף לאיסור ריחא לא יועיל עיינן בש"ך ס"ל ק"ח סק"ג. וכ"ש לענין זיעה שלענין הגג ודאי אינו כלום דאף אם יהיה גג לבד למעלה בלא כותלים כלל נמי יש לאסור מצד הזיעה אם היד סולדת בזיעה או שהגג שלמעלה הוא חם. ואף לענין הכותלים שגם להם באה זיעה כשהגיעה עד הגג ואין לה מקום למעלה מתפשט גם עד הכותלים, דכן יש למילף ממכשירין פ"ב מ"ב דכל זיעת המרחץ טמאה שהוא אף בכותלים וכן בסיפא שם זיעת כל הבית שמחמת הבריכה טמאה, וממשנה זו הוא מקור דין הזיעה עיינן בפמ"ג שם בשם הרא"ש בתשובה ובבאורי הגר"א ס"ק ל"ט, נמי לא תצא כל הזיעה מהפתח קטן אם לא שיהיה פתוח לגמרי בצד אחד וראיה שבסתם מרחץ ובית יש גם פתחים פתוחים ומ"מ יש זיעה.

וטעם הג' דאם אינו ממש בזה אחר זה יש לתלות שנתייבשה ונשרפה מחמת חום התנור ואין בזה רק משום בליעה אינו מובן הא עיקר הנידון הוא מצד הבליעה דמצד הבעין הא יכולין לסלק הבעין ע"י שפשוף והדחה. ובעצם גם הבעין לא ברור שנתייבשה עד שלא תתרכך ע"י הזיעה של קדירה השנייה. ולתלות שנשרפה ודאי אין טעם דאינם חמים כ"כ עד שישרוף וגם אינו קרוב כ"כ להאש שישרוף. ועיינן בס"ל צ"ב סעי' ו' שאף כנגד האש אין תולין בשרפה ויבוש אלא טפה.

ולכן אם היה זיעה אין להתיר לבשל תבשיל בשר ותבשיל חלב מגולין אף בזה אחר זה לזמן מרובה. אבל מסופקני אם חוששין בסתמא לזיעה דלשון הרמ"א בס"ל ק"ח סעי' א' שכתב בזה אחר זה אין לחוש א"כ הזיעה המחבת משניהם דאז אסור אפילו בזה אחר זה אם היו שניהן מגולין, משמע דבסתמא אין לחוש לזיעה א"כ ידוע דהזיעה משניהם. אבל אפשר דבתנורים אלו שסתומים בגג וכותלים ודאי מזיע או שיותר נוטה שזיע. ולכן יש להחמיר למעשה שלא לבשל בהתנור קדירות מגולות. ובדיעבד כיון שהוא ספק אין לאסור אם היה אחר המעל"ע דהבליעה היא נו"ט לפגם ומצד חשש שמא נפל מהזיעה שבעין איזה טפות הוא יותר מששים לפי המסתבר יותר וכיון שהוא רק ספק איכא ס"ס שמא לא היה זיעה כלל ואף אם היה זיעה שמא נפלו רק טפות שאיכא ששים נגדם כהמסתבר.

והנה אם לא נתבשל בתנור קדרות בדבר לח אלא שאפו או בשלו דברים יבשים שהם אוכלין בלא משקין איתא בפמ"ג בהקדמה לאור"ח בהנהגות השואל עם הנשאל בסדר שני סעי' ל"ז דזיעת אוכלין אינו אוסר ובחלב

מהותך נמי מצדד להיתר שאין זיעתו אסור ע"פ הרמב"ם דבפ"ז מטומאת אוכלין ה"ד אבל כתב בלשון אפשר משמע שמתפק לדינא והובא גם בפ"ת ס"ל צ"ב סק"ו בלשון אפשר אבל ביבש ממש משמע שלא מסתפק כלל ומתיר בברור וא"כ באפו ובשלו רק דברים יבשים יש להתיר לדידיה בזה אחר זה אף בהזיעו. ומ"מ למעשה בודאי הזיעו יש להחמיר אבל בסתמא אין לחוש לשמא הזיעו בדברים יבשים ומותר בסתמא בזה אחר זה. ובדבר המכבר שמשמאים הקדרה עליה והאש מתחתיו ולפעמים נשפך מן הקדרה עליה אם צריכים מכבר מיוחד לשל בשר ולשל חלב או שיש לתלות שטעם הבשר או החלב נשרף מיד.

הנה הנידון הוא רק על הבעין דמצד הבליעה הם כשתי קדירות שנגעו זה בזה דהא אין מניחין על המכבר בשר וכדומה בלא קדירה ומחבת שמותר אף לכתחלה. והבעין הוא רק מצד מה שנשפך ע"י הרתיחה שהוא רק דבר לח שמתייבש תיכף על טס של ברזל שהוא על האש שחם מאד. והוה הטעם שעל גבי התנור שהוא על האש של הגעז אין חוששין וכן הוא על המכבר. ידיו, משה פיינשטיין.

14 - שולחן ערוך יורה דעה סימן צב סעיף ח

מחבת של חלב שנתנו בכירה תחת קדירה של בשר, (א) הזיעה עולה ונבלע בקדירה, ואוסרתה. הגה: אם היה חלב במחבת בעין ס' בתבשיל שבקדירה נגד החלב שבמחבת וכל זה מיירי שהמחבת מגולה והזיעה עולה מן המאכל עצמו לקדירה שעליה (ארוך), וגם מיירי שהוא בקרוב כל כך שהיד סולדת בזיעה במקום שנוגע בקדירה. אבל אם אין היד סולדת בזיעה, הכל שרי. ולכן תולין בשר לייבש על קדירות של חלב, ולא חיישין לזיעה שעולה (פסקי מהרא"י סימן ק"ג). וכן אם המחבת מכוסה, הכל שרי מידי דהוי אשתי קדירות נוגעות זו בזו דאין אוסרין זו את זו בניגעה, כל שכן בזיעה. אמריכי פרק כ"ח (מיהו לסתלה יש ליהדר בכל זה) הגהות ש"ד.

15 - שו"ת חלקת יעקב יו"ד סימן כו

בנידון השתמשות בתנור גאז, בכל פעם, מבשר לחלב

לחתני היקר, המופלג בתורה מגזע היחס, מר נחמן רוזן שליט"א בניוארק יצ"ו.

מכתבך נכון השגתי בדבר שאלתך, וז"ל בכאן נוהגין באיזה מקומות, שצולין בשר או עופות בהתנור - ודרך הצלי כך הוא, שהבשר או העוף מונח בקדרה ונצלה כך לערך שעה, ואחר שעה נטלין הכסוי מהקדרה ונצלה כך לערך עוד שעה, באופן שהזיעה רותחת עולה מהקדרה לכל התנור ונדבק בדפנות ובכל התנור, והרבה פעמים גם נצוצות רותחות נטזין מהקדרה לכל התנור, ואחר כך אופין בתנור זה עוגות של גבינה או חלב, או סתם פת שאוכלין אחר כך עם חלב, אי יאה למיעבד הכי - ותלו עצמן בדברי הטו"ז סימן צ"ב ס"ק כ"ט וצ"ז ס"ק ג'.

(א) חס מלהזכיר להתיר זאת לכתחילה - ואף בדיעבד יש סברא גדולה לאסור, וכמו שנבאר. הטו"ז מיירי באופן שאין שום בעין של איסור על התנור, שמפסיק העיסה של הפשטידא, רק בלע בתנור, ואח"כ כשמעמידים בשם באותו מקום קדרה הוי דין דשתי קדרות, דמותר בדיעבד ולא לכתחילה, כמבואר ברמ"א שם בס"ל צ"ב, וכו"ז מבואר בפמ"ג בס"ל צ"ז לישב דברי הטו"ז מקושיות הנק"כ בשם ע"ש - אבל בני"ד, כשיש בעין של בשר על התנור, אי מחמת הזיעה אי משום הנצוצות, הרי דינו מבואר בש"ך יו"ד ס"ל צ"ב ס"ק ל"ב, דאם נשפך חלב על קרקע והוא אצל האש, ואפילו העמידו עליו קדרה צוננת הכל אסור אפילו התבשיל - ואפילו אם קינח התנור מבעין, לא מהני כמבואר סוס"י צ"ז בשם התוס' והר"ן - ואפילו אם נתפוס כסברת החו"ד בשם, דמה שאי"א להתקנח הוא דבר מועט ובודאי יש ס' בתבשיל הקדרה הנעמד בשם, אבל הקדרה עכ"פ אסורה, ובני"ד כשאופין פת, דדינו כצלו, יותסר הכלי שנאפית בה וגם הפת עצמו עכ"פ כדי נטילה, דלחומרא לא אמרינן דצלי כבישול שיצטרף כל הפת לבטל מעט הבעין שאי"א להתקנח - ומבואר בשם, דבפת בלא חלב גרע עוד יותר, דאף בפחות מכדי נתינת טעם אסור, ע"ש חו"ד סוף ס"ל צ"ז. ומשום נ"ט בר נ"ט לא שייך להתיר כמבואר בחו"ד ריש סימן צ"ז, דבשעת בישול לא שייך נ"ט בר נ"ט, ועוד לעשות לכתחילה נ"ט בר נ"ט אסור אף להמחבר רס"י צ"ה, ע"ש ש"ך שם ס"ק ג' - וני"ד, נוגע נמי להא דרמ"א בס"ל ק"ח ס"א באפו בשר עם פת תחת המחבת בזא"ז, דאם הזיע המחבת משניהם, אם היו שניהם מגולים דאסור, משום דהוי ככסוי של קדרה - ואגב, מזה הרמ"א משמע דאף זיעת אוכלין אסור, וכדברי המג"א בס"ל תנ"א ס"ק ל' בשם הטור, ובפ"ת סימן צ"ב ס"ק ו' מביא בשם פמ"ג ובשם הרמב"ם דזיעת אוכלין לא הוי כאוכלין, ובמנ"י לת"ח כלל ל"ה ס"ק כ"א דבדבר תדירי אף זיעת אוכלין כאוכלין - ובני"ד, כשצולין הבשר ומעלה הבל, ואח"כ כשאופין פת מעלה ג"כ הבל, ובדבר תמידי, יש סברא לאסור אף בדיעבד. ודין תנור הנ"ל, כדין תנור שטחו באלי המבואר בסוס"י צ"ז דאין אופין בו עד שיתלבן התנור - ובליבון קל מהני עד שישרף הקש, כמבואר ברס"י תנ"א כיון דהתירא בלע.

(ב) לאחר כתבי, ראיתי במהרש"ם ח"ג ס"ל ר"ח וצידד להכשיר עכ"פ בדיעבד, ומביא בשם שאילת יעב"ץ ח"א ס"ל צ"ג דהברזל הרוחח על ידי האש תיכף מתלבן כרגע על ידי ההיסק, ומסיים מ"מ לכתחילה בודאי אין לסמוך ע"ז וכו' נתאמצתי לחפש צד היתר כיון דהעולם נוהגין כן עכ"ל מהרש"ם. ומביא בשם לדברי הבית שלמה יו"ד ס"ל קס"ד

דדעתו לאסור אף בדיעבד - ועל בצור יעקב להגאון מפרובינא ס' ס"ח ג"כ שאלה כו, ומביא גם כן לשאלת יעב"ץ שהביא יא"פ סימן צ"ז, משום דהברזל מתלבן כרגע על ידי ההיסק, ומסיק דבשו"ת שם מפקפק, דבעינן היסק מבפנים דכתשמישו כך הכשירו, וכאן אף אם יתלבן הרי הסיקו רק מבחוץ דלא מהני - וציין לבית שלמה או"ח סי' פ"ז שהארך בזה, ומסיק דבליבון קל ודאי דלא מהני באם אין הלהב או האש רק מבחוץ אף שקש נשרף עליו מבפנים, רק בדיעבד סמך על מהרש"ם להקל, דעכ"פ ע"י ההיסק מבחוץ לא נשאר רק טעם מועט ויש ס' - אבל לכתחילה ודאי אסור, וכן בקו"א בשם הגאון באר חיים מרדכי, אב"ד ניאמץ, דלכתחילה אסור. וראיתי באבן יקרה ח"ג סי' י"ח ג"כ שאלה כו, ומביא פרמ"ג או"ח תנ"א א"א ס"ק מ"ד לאסור אף בדיעבד (המובא גם בבית שלמה הנ"ל) ומסיים, אולם לפע"ד שכל ספיקו של הפמ"ג רק בתנאים שהיסקו מבחוץ, אבל בהיסקו בפנים אין לחוש לזיעה, כיון שתיכף נשרפת טרם נבלעה בעליונו של תנור,,, א"כ בנ"ד דמירי במתכת (לא בשל לבנים) הא במתכת פסקינן דחם מקצתו חם כלו, וא"כ הא אין חילוק בין היסק מבפנים, דהא גם במקום שלא הוסק חומו כמו בצד שהוסק, וממילא שאין לחוש לזיעה עכ"ל אבן יקרה - ודבריו תמוהין מאד, דהא דין מפורש בסימן קכ"א ס"ו בכלי מתכת אע"פ שחם מקצתו חם כלו אבל לענין הכשרו עד שיכשיר כלו,,, בין לענין ליבון, ועי"ש בש"ך וטו"ז ובמג"א תנ"א ס"ק כ"ד - ולדעת כולם, פשיטא דפשיטא דאם השימוש ה' בצד זה והליבון מצד האחר, דלא מהני הא דחם מקצתו חם כלו לענין הכשר של צד השימוש, וזה ברור ופשוט.

ג) תבנא לני"ד, כיון דיש סברא לאסור אף בדיעבד וכדעת הבי"ש ופמ"ג הנ"ל, ולסמוך על סברת היעב"ץ משום דמתכת מתלבן תיכף, העירו דזה הוה היסקו מבחוץ דבליבון קל לא מהני (וכבי"ש או"ח פ"ז וז"ל) וא"כ די לנו אם נסמוך להתיר בדיעבד, וכדעת מהרש"ם וסייעתי אבל לכתחילה פשיטא דאסור. לא מיבעי להשתמש כך מסתמא, ולסמוך כיון דברזל מתחמם תיכף מתלבן כרגע, פשיטא דלא - (אני רואה בבית בתנור גאז שלי, שאופין רק חלות לשבת ועוגות עם שמן בתוך תבניות של ברזל או פח, וגם פשטידא) קיגעלן על ש"ק, גם כן כמובן רק עם שמן וגם כן רק בקדירה, וכל התנור מלא עם בעין של שמנונית, אי משום הנצוצות או הזיעה, עובדא דמילתא כן הוא, ולא נשרף הבעין מחמת ההיסקות התדירות בכל פעם, א"כ פשיטא שאם השמנונית הלזו תהי' מבשר פשיטא דאסור - ותמצית שאלתך הוא להשתמש בבשר ואח"כ חלב בלי שום ליבון במיוחד - רק אפילו להשתמש לאחר ליבון במיוחד, וכידוע דמבשר לחלב סגי בליבון קל, ג"כ אינו נכון, דמי ציית לך לעשות בכל פעם ליבון הנדרש, וחוף לזה ההיסק הוא מבחוץ, וגם מבחוץ אין הלהב על כל התנור רק עד מחציתו, ולמעלה מזה וגם לכיסוי התנור אינו מגיע כלל הלהב אף בחוף, וצריכין לסמוך על החום שמתחמם המתכת - ודי בזה אם נדחוק להתיר פעם בשנה לאפות עוגות עם גבינה, כמו לשבועות וכדומה, ואחר כך ללבנו בכדי לאפות בשם חלות הנאכלין גם עם בשר, דבשם אין בעין, דהעוגות הם בתוך תבניות והגבינה בתוך העיסה, רק חשש זיעה, דיש לנו סמך דבאוכלין אפשר לא שייך זיעה, ונוסף לזה שהוא באקראי, ויכול לדקדק על הליבון שיהי' בהכשר - אבל לצלות בשם בכל עת, פעם בשר ופעם חלב או חלות הנאכלין בחלב, דבצלי קדר פשיטא דשייך זיעה כמו ברוטב, עי' מג"א סי' תמ"ז ס"ק ד' לענין ריחא - וגם הוא דבר תמידות, להכשיר בכל פעם מבשר לחלב או איפכא, דצריכין להחמיר ביותר - עי' תוס' סופ"ב דכתובות, לענין בית הפרס דבדבר תמידי מחמירין יותר. ועי' מג"א תק"ט דאין להגעיל לכתחילה מבשר לחלב - ואף דלכאורה משמע, דבליבון שרי אף לפי המנהג, אמנם מהא דמקשי שם המג"א והא שרינן הכא י"ל כיון שלעולם אין משתמשין אלא על ידי ליבון ליכא למיגזר, ובמחצית שם הפירוש כיון דבכל פעם שרוצה לאפות צריך להרתיחו לצורך האפיה כשיעור ליבון קל, אם כן אפילו ישכח להכשיר, בלאו הכי יוכשר ממילא על ידי שרתיחו לאפות בו - ובתנורין שלנו מסתמא אם לא יתכוין בכונה לליבון מיוחד פשיטא דלא יהני, וכדביארנו מעובדא דמילתא - אם כן פשיטא דאין להתיר.

והנני בזה חותנך מברכך בכל טוב. ציריך, ח' טבת תשי"ד.

16 - שו"ת מהרש"ם חלק ג סימן רח

ע"ד שאלתו בתנורי ברזל שיש בראטורהרין /צינורות לצלייה/ של ברזל שיש תקרה למעלה של ברזל והעולם נוהגין לבשל ולאפות מאכלי חלב והזיעה עולה למעלה ואח"כ בתוך מעל"ע מבשלין ובשיל בשר בודאי אין להקל לכתחילה אבל בדיעבד יש לצדד עפמ"ש בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' צ"ג דהברזל הרוחח ע"י אש תיכף מתלבן כרגע ע"י ההיסק ואף שבנ"ד היסקו מבחוץ מ"מ נשאר רק מעט וכבר כ' באו"ה כלל ל"א דין ח' דמספיקא תולין שיש ס' נגד טיפות הזיעה הנפלת דוקא בידעו דליכא ס' יש לאסור ע"ש א"כ מכ"ש בנ"ד שנגעל בשעת בליעת הזיעה ע"י החום ע"י היסק מבחוץ עכ"פ וע' בשו"ת מראה יחזקאל סי' כ"ד שצייד בתנורי ברזל להקל בהיסק מבחוץ ורק הרעהרין /הצינורות/ שיש כיפה גם למעלה ושם אין האש שולט מבחוץ אין להקל ולא אדע מהו דכבכ"פ =דכבולעו כך פולטו= ובשאי"ע שם מוכח דמיקל בזה גם בתנורי ברזל כפולים והיינו ברייערין ואייבאליך /ותנורי/

ברזל וס"ל דההיסק מועיל שלא יאסר כלל דבשעת בליעתו מתלבן מיד ודוקא אם נאסר מקודם צריך אח"כ ליבון כדינו ע"ש היטב שכן נראה כוונתו והנה לפמש"ל דיש ס' יש לדון דברגילין בכך הרי אין מבטלין לכתחלה אבל י"ל דבכה"ג דהוי ספק ובצירוף דברי השא"ע יש להקל ומ"מ לכתחלה בדאי אין לסמוך ע"ז וע' תשו' מיימוני להל' מ"א ס' ה' באמצע דבריו במ"ש דאפ"ל נגע בכלי כשחוזר ואופה תחתיו ה"ל ראוי להתיר כיון שהוא מעט וגם כח האור מייבש וכ"י ע"ש היטב בדבריו וימצא סיוע להקל ובנ"ד יש לצרף עוד ספיקו של הרא"ש דבעודו רותח אינו בולע הזיעה כמ"ש בהגהת מהר"ח בשמו ובדאיכא ספיקות מבטלין לכתחלה כנודע.

וע' שו"ת טטו"ד תליתאה ס' קע"ו שנשאל בזה ופסק להקל מטעם אחר דכיון דבתחלה נאסר רק ע"י זיעה אין חוזר ואוסר ע"י זיעה ודבריו תמוהים במחכת"ה אבל עכ"פ הסכים שם להקל וטעמא דידי נראה יותר נכון ואף דבשו"ת ב"ש ס' קס"ד מחמיר נתאמצתי לחפש צד היתר כיון שהעולם נוהגין כן וע' שו"ת בית היוצר.

Halachos of Pesach pp. 179-181 - 17

Kashering gas and electric ovens

2. Many Poskim hold that our ovens require ליבון גמור (see Chapter XV C 3), that is, the walls of the oven must get red hot (קלז). Gas and electric ovens – even at their highest setting do not reach this temperature (קלח).

According to these Poskim, ליבון גמור can be achieved only by using a blow torch for 7 minutes on each area (קלט). However, according to these Poskim, a more practical alternative is to clean the oven thoroughly and then cover the complete interior (i.e. four sides, top and bottom) with aluminum foil or an insert which encloses pots and food completely (קמ).

The view of other Poskim

3. Other Poskim hold that ליבון גמור is required only where the *issur* makes direct contact with the oven (e.g. baker's oven) (קמא). However, since we cook and bake in our ovens in pots and pans, even if they are open in the oven, the only problem is זיעה – moisture reaching the walls and top of the oven, for which ליבון קל will suffice (קמב).

(קמב) ע' חזון עובדי' דף ע"ג ס"ק ד', יסו"י
 ח"ו דף קנ"ו, ישכיל עבדי ח"ו אה"ע ס' פ"ח.
 ומור"ר הגר"א קוטלר זצ"ל היה מורה להכשיר
 תנורים דידן ע"י שיסיקנו לכמה שעות והיה
 אומר מטעם כבולעו כן פולטו (ע' שו"ת מנחת
 יצחק ח"ג ס' ס"ו) ואכמ"ל. והטעם שכתבנו
 שעה כי לפי החוש נראה שאין חמימותו נוספת
 אחר זמן אף יותר קצר משעה.

(קג) כך דעת הגרמ"פ שליט"א כיון שחומם
 מגיע ליותר מח' מאות מעלות פרנהייט הכל

נשרף ומתנקה לגמרי מבליעה הוי כליבון גמור.

The Laws of Kashrus page 232 footnote 34 - 18

34. A justification to ignore the porcelain problem may lie in the fact that *Poskim* have never definitely ruled that porcelain is clay, they merely questioned that it may be a clay type substance. According to information furnished to the author by Porcelain Indus-

tries of Nashville Tennessee, porcelain enameling used today is basically a glass substance (although it contains some clay as well) that is completely non-porous. Thus, although some question remains as to the status of this porcelain, since the transfer of taste is also not firmly established, perhaps one may take a more lenient position with regard to *kashering*. The objection to *kashering* with an outside heat source is also subject to dispute, see *Maharsham* 3:208 and *Yad Yehudah* 97:13a. See also *Minchas Yitzchok* 5:20(17). The objection to *kashering* from meat to dairy as being contrary to *Ashkenazic* custom may not apply to *kashering* through *libun* (see Chapter Eight, Section III,C). Thus, even *kashering* with *libun kal* may be acceptable (see *Maharsham* 2:241, who contends that the objection to *kashering* from meat to dairy is based on the concern that one may *kasher* even *ben-yomo* utensils. Thus, since one may *kasher ben-yomo* utensils with *libun* and *libun kal*, they should be exempt from the custom).

19 - מגן אברהם סימן תקט"ס ק יא

ומכאן משמע שמותר בחול להגעיל כלי חלב לאכול בו בשר או איפכא והעולם נוהגין איסור בדבר ומ"כ בשם הגאון מהור"ר בנימין מפוזנא ששמע ממהר"מ יפה הטעם למנהג שאם יעשה כן לעולם לא יהי' לו רק כלי א' ויגעילנו כל פעם שישתמש בו וזה אסור דלמא אתי למטעי כדאלי בחולין דף ט' ע"ב והא דשרינן הכא י"ל כיון שלעול' אין משתמשין בו אלא ע"י ליבון ליכא למיגזר כנ"ל:

20 - שולחן ערוך אורח חיים סימן תנא סעיף ו

כל כלי הולכין בו אחר רוב תשמישו; הלכך קערות אע"פ יז שלפעמים משתמשין בהם בכלי ראשון על האש, (מה) כיון שרוב תשמישן הוא בעירוי שמערה עליהן מכלי ראשון, (מו) כך הוא הכשרן. הגה: ויש מחמירין <א> להגעיל הקערות בכלי ראשון (טור בשם אבי העזרי ומרדכי פ' כל שעה ותוספות סוף מסכת ע"א), (מו) וכן הוא המנהג. (מח) וכן בכל דבר שיש לחוש שמא נשתמש בו בכלי ראשון, כגון כפות וכדומה לזה (הגהות מיימוני פ"ה ואגור). ויש מחמירין להגעיל כל כלי שתייה אעפ"י שתשמישן בצונן, משום שלפעמים משתמשין בהם בחמין (ביטע ירוחם); וכן הוא המנהג להגעילן, ובדיעבד סגי להו (מוטנ) בשטיפה. וקערות גדולות שלא יוכל להכניס תוך כלי ראשון, (ג) יתן עליהם יח אבן מלובר ויערה עליהם ורתחין מכלי ראשון, (א) והוי ככלי ראשון. (ג) וכן כל כיוצא בזה. (א) ויעבד האבן (ג) על כל הכלי, שאז מגעיל כולו (מרדכי פ' כל שעה והגהות מיימוני פ"ה ואגור ואיסור והיתר הארוך כלל נ"ח).

21. ערוך האסמין יו"ק סימן צ"ב א א ג

גה והנה ברין זיעה מתברר לנו כמשנה המכשירין [פ"ט מ"י] דלא שייך זיעה אלא במקום המוקף ולא במקום גלוי כמו בכירה שהקדירה התהותנה נתונה בה ועליה עומד העליונה ועולה הזיעה סביב סביב שאין לה מקום ליצאת אבל במקום גלוי כבתגורים שלנו שיש

אזר הזיעה עולה באזר ואינו אסר הקדרה הממוך לו וגם מתברר משם דווקא כשהעליון אין בו תבשיל חם דאם יש בו ג"כ תבשיל חם שזיעה עולה ממנו ג"כ אין הזיעה של התחתון פועל בו והכי הנן תם המערה טחם לחם ומצונן לצונן ומחם לצונן מהור מצונן לחם טמא ופי' הרמב"ם לפי שעמוד המשקה אשר יקרא נצוק יתחמם בדיות קצרו בכלי החם הטמא וכו' עכ"ל דרי סבורר דווקא כשקצרו בכלי החם הטמא כלומר שקצרו מוקף בתחתון אבל בלא זה אין הזיעה פועלת בו וגם מדקאמרה טחם לחם מהור ופירשו טחם שכוין שהעליון חם אין פועלת התחתון ניכר בו ע"ש [וכ"כ כרע"ב ותו"ס ע"ש ומוכה לדי"א כדנריוו ולפ"ו אללו שהביטול במקומות כגלויים אין הזיעה אוסרת כלל וכי כנסק קילוח כמזון וגם אם העליון חם אין הזיעה פועלת ומ"ש כ"י כשם מכדא"י כיוונת קדירה בלא משקה או כשהיא מכוסה ונתשו כרע"ב כלל נ"י דין כ"ו מפורש כן ומה שהקפס נחידושי סנטות נפור חס ל"ק כלל לפמ"ש ע"ש ודוק] :